

vel quid simile, non inducent sententiam latam de poena ipsa, sed tantum de obligatione ad ferendam poenam. Unde etiam solent verba illa usurpari circa poenas quæ per homines inferri solent, ut si dicatur: *Subjaceat flagellis, Incurrat exilii poenam, etc.*

26. *Legem quæ poenam fert per verbum præsentis indicativi continere sententiam latam; secus enim contineret mendacium.* — Quarta regula est receptissima de verbo temporis præsentis, et indicativi modi, nimirum, legem quæ poenam ipsam fert per tale verbum, continere sententiam latam, ut si dicatur: *Excommunicamus hoc facientem, vel, Notam infamiae illi inurimus, inhabilitamus, privamus, etc.* Hæc regula est frequentius recepta, ut late refert Tiraq. supra, num. 21, Castro et alii moderni illam sequuntur. Ut autem ratio reddatur, advertendum est illum modum loquendi, et inferendi poenam maxime habere locum in his poenis quæ non solum imponi, sed etiam fieri possunt immediate ab ipso legislatore sine actione rei, sed cum sola passione morali, seu privatione, ut sunt poenæ censurarum, inhabilitatum, confiscationum, nullitatum, et similibus. Et nunc est facilis ratio, quia per verbum de præsentis significat sufficienter legislator, se velle per seipsum, seu per suam legem inferre talem poenam, et potest id facere; ergo verba continent sententiam latam, imo etiam continent executionem ejus.

27. *Notandum pro præcedenti regula.* — Confirmatur, quia alias verba legislatoris continerent mendacium, quia dicit, verbi gratia, inhabilitamus, et non facit, hoc autem admittendum non est. Quapropter, quando legis poena talis est ut non possit fieri immediate per ipsam legem, sed per actionem, vel ministerium hominis, fieri non potest ut lex hoc modo loquatur per verbum præsentis temporis quod indicet ipsum effectum poenæ, sed ad summum per verbum indicans obligationem, ut, *Mandamus restituere, solvere, et tunc non credimus per hujusmodi verbum simplex significari sententiam latam, nec obligationem in conscientia ante sententiam judicis, nisi aliquid amplius addatur, Obligamus in conscientia, vel aliquid æquivalens, juxta dicenda capite sequenti.* Quia illud verbum præsentis indicativi non excedit vim verbi de præsentis in modo imperandi, ut, *Restituat quadruplum, solvat, etc.* Dictum est autem hæc verba non significare sententiam latam: ergo idem est dicendum de aliis. Atque ita possent exponi auctores negantes hanc regulam, quos late re-

fert Tiraq. supra, n. 24. Quod si de prioribus verbis loquantur, admittenda non est eorum opinio. Neque obstat quod in multis legibus, etiamsi poenam ferant per illa verba de præsentis, adduntur aliæ particule exprimentes sententiam latam, ut, *Ex tunc, eo ipso, vel quid simile, in quo indicatur nuda verba præsentis non sufficere.* Hoc (inquam) non obstat, nam sæpe adduntur plures ex his particulis ad majorem abundantiam, declarationem, et firmitatem, et ad exaggerandam rei gravitatem, ut supra in simili dictum est, et sæpe repetit Tiraq. supra, n. 26 et seq., qui n. 32 addit similem regulam de verbo præteriti temporis. Verumtamen vix potest per hujusmodi verbum poena ferri, nisi utendo participio cum verbo substantivo, vel alio simili, ut, *sit privatus, noverit se esse privatum, vel, sciat se amisisse vel similia, quæ in sequenti regula melius explicabuntur.*

28. *Si participium fuerit futurum, indicat sententiam ferendam.* — Quinto, ergo dicimus superiores regulas applicandas esse ad verbum substantivum participio conjunctum; nam, si participium fuerit temporis futuri, sententiam ferendam indicat, cujuscumque modi vel temporis sit verbum substantivum, ut si dicatur lex: *Excommunicandus est, vel, Inhabilitandus sit, vel, Irritandus erit;* verbum autem præteriti cum tali participio, non potest commode conjungi in lege ferente poenam, quia respicit futurum, non præteritum. Si autem esset dispositio declaratoria præteriti, posset in hunc modum proferri: Qui hoc fecit, fuit excommunicandus, et tunc etiam significaret poenam ferendam per judicem, non latam: quoties ergo participium est de futuro, non est canon aut lex latæ sententiæ. At vero, si participium sit de præsentis cum verbo substantivo, *sit, vel est, indicatur lata sententia.* Oportet autem ut per participium significetur poena ipsa, quæ per legem immediate ab ipso legislatore sine interventu actionis alterius hominis fieri possit, ut cum dicitur, *privatus est, excommunicatus est, etc.,* ut sumitur ex Glossa in l. *Jubilemus, 2, §. Æconomus, c. de Sacros. Eccl.,* verb. *Privetur,* cum aliis, quæ refert supra Tiraq., n. 26. Et ratio est, quia talis locutio ad sui veritatem requirit effectum de præsentis: ergo facit illum, cum verba legis verificari debeant; secus autem erit si per participium non significatur poena ipsa, sed obligatio ad illam, ut supra in tertia regula in simili dictum est. Idemque censetur, si ponatur verbum *sit, ut, excommunicatus, vel, privatus sit,* quia denotat imperium efficax et faciens. Item habet

eamdem vim, si adjungatur nominibus habentibus æquivalentem significationem, ut si lex dicat, *Est, vel, sit inhabilis, aut, sit, vel, est nullus,* nam hæc verba significant contractum annullari ipso facto. Imo tanta est vis illius negationis ut, etiamsi verbum *est* ponatur de futuro, significare censeatur nullitatem ipso facto, quanquam non sit hoc omnino certum, ut videbimus capite sequenti, ubi omnia quæ pertinent ad poenam ipso jure latam magis explicabuntur.

CAPUT VII.

QUANDO LEGES IMPONENTES POENAM LATÆ SENTENTIÆ OBLIGENT IN CONSCIENTIA AD EXEQUENDUM, ANTE JUDICIS SENTENTIAM, POENAM QUÆ IN ACTIONE CONSISTIT.

1. *Communis partitio poenarum.* — Quæstionem hanc in materia de Censuris in 5 t., 3 p. disputat., sect. 11, succincte et breviter expediendi, quoniam in illo genere poenarum fere nullam habet controversiam, ut statim attingam; nunc autem, quoniam de omni genere legum et poenarum disserimus, generalius et accuratius tractanda est. Ut autem distinctius procedamus, supponenda est communis partitio poenarum. Nam quædam sunt quæ requirunt ministerium hominis, ut executioni mandentur; aliæ quæ per ipsas leges immediate fieri possunt; inter quas hæc est differentia, quod in prioribus poenis lex non trahit secum executionem, id est, non infert poenam ipsam, sed ad summum obligationem ad illam; nam lex quæ jubet hominem flagellari non flagellat, et lex quæ præcipit solvere quadruplum, non solvit, nec spoliat hominem sua pecunia, sed obligat ut solvat. At vero in poenis posterioris generis, lex ipsa per se potest non solum ferre, seu statuere poenam, sed etiam inferre, seu exequi illam: lex enim canonica ferens excommunicationem latæ sententiæ, secum affert executionem, per se enim censuram imponit, idemque est in lege irritante vel inhabilitante. Hæc autem differentia indicat aliam, quia priores poenæ requirunt aliquem effectum physicum, ratione cujus requirunt actionem hominis; posteriores vero consistunt in effectu aliquo morali: lex autem per se non potest facere effectum physicum, potest autem efficere effectum moralem, quales sunt inhabilitationes, impedimenta, censurae, privatio domini, etc. Et hinc etiam est, ut hæc poenæ, quæ per legem immediate inferuntur, semper con-

sistant in privationibus moralibus, ut sunt inhabilitates, nullitates, etc., quia poena est malum, et ut sic est privatio, et ideo lex per se puniens non confert potestatem moralem, sed aufert. Aliæ vero poenæ positivæ dici possunt, quatenus requirunt actionem positivam ad quam sequitur aliqua privatio, in qua malum illud poenæ consummatur.

2. *Subdistinctio membri primi.* — Ulterius vero possumus subdistinguere primum membrum. Nam poenæ requirentes actionem hominis, quædam postulant actionem tertiæ personæ distinctæ ab eo qui punitur; aliæ per actionem ipsiusmet rei fieri possunt et solent, vel ex necessitate, ut comedere, ambulare, etc., vel juxta communem et usitatum hominum morem, ut solvere pecuniam. De priori genere poenarum, quæ postulant actionem alterius, non oportet in præsentis dicere: regula enim generalis est, illas nunquam ferri per legem latæ sententiæ, quæ statim obliget in conscientia. Ratio est, quia lex ad summum potest obligare reum ad sustinendam patienter seu obedienter talem poenam, quia ipse facere non tenetur, nec potest, donec talis poena ab alio inferatur: alius autem non potest illam inferre ex vi legis, nisi ut minister justitiæ, ideoque necessario talis poena requirit sententiam, et mandatum hominis applicantis, et exequentis poenam legis. Quomodo autem reus teneatur parere legi post sententiam in susceptione talis poenæ, attingemus capite sequenti. De hac ergo poena nihil amplius dicere necesse est. Non omittam autem advertere, non solum censeri poenam requirentem actionem alterius illam quæ, physice loquendo, non potest aliter fieri; vix enim reperitur aliqua, quam non possit homo in se ipso exercere, spectando physicam potestatem: censetur ergo talis poena omnis illa quam vel non potest homo honeste infligere, ut est poena mortis, juxta multorum sententiam, vel certe quæ esset nimis acerba et crudelis, si homo cogere ad illam sibi infligendam, juxta doctrinam cap. 5 datam.

3. Subdistingui potest poena requirens actionem ipsius rei, in eam quæ requirit positivam actionem, ut est solutio pecuniæ, vel flagellatio, et in eam quæ requirit omissionem actionis; ommissio enim moralis et humana solet quodammodo inter actus morales computari, et in præsentis non immerito reputari potest per modum actionis, quia nec fit sine positiva voluntate, moraliter loquendo, nec sine dolore et afflictione, imo sæpe cum majori quam positiva actio. Hujusmodi enim

pœna censi potest jejunium, quia nullam requirit actionem, sed abstinentiam. Denique in hoc conveniunt hæ pœnæ cum pœnis activis, ut sic dicam, quia non possunt inferri immediate per legem quoad physicam privationem actionis, sed ad summum potest lex imponere obligationem in conscientia ad talem omissionem: nam lex imponens pœnam jejunii non potest per ipsam cogere hominem ut absteat, vel invitus; potest tamen obligare ad abstinentiam: et similiter lex privans suffragium non infert ipsam omissionem suffragii, sed ad summum potest imponere obligationem ad illam. Verumtamen, licet hæc consideratio, et subdivisio, in corporalibus pœnis possit esse utilis ad intelligentiam legum, quia hæ corporales pœnæ ordinantur ad positivam corporis afflictionem, ut sunt jejunium, vel absoluta pœna non comedendi, vel non exeundi a carcere, vel a domo, aut civitate; nihilominus in spiritualibus pœnis similes privationes actionum sub pœnis privativis computantur, ut patet in suspensionis pœna, et magna ex parte in excommunicatione quæ privat communicatione, quæ in actionibus humanis consistit; et idem est de privatione suffragii, præsertim, quia simul solet lex invalidare illud, inhabilitando personam, quod pertinet ad moralem effectum ac privationem juris seu facultatis moralis ad suffragium ferendum.

4. *Distinctio terminorum quibus significatur sententia lata.*—Tandem distinguere oportet varios terminos, quibus significari solet sententia lata per legem, præter eos quos capite præcedenti obiter tetigimus. Interdum enim ipsum verbum, quo præcipitur pœna, talis modi ac temporis est, ut pœnam latam indicet, ut ibi diximus, et hic amplius explicabimus: frequentius verbo præcepti adduntur aliquæ particulæ, vel circumlocutiones, vel clarissima verba, quibus sententia lata per legem indicatur: particulæ sunt, *ipso facto, ipso jure, eo ipso, ex nunc, vel ex tunc*, et æquivalentes circumlocutiones. Pœnæ communiter esse solent per effectus legis, quando statim fieri dicuntur, ut: *Vacare censeatur; Sine dispensatione non eligatur; Non faciat fructus suos, Non possit eos retinere tuta conscientia; Non valeat, etc.*, clarioraque erunt verba, si addatur, *teneatur ante sententiam*, vel, *ante declarationem*, vel, *ante omnem monitionem*. Clarissima denique erunt, si lex tot verba ex his accumulet, ut nullus tergiversationi detur locus, et præsertim si dicat: Statim et ante omnem sententiam hoc facere in conscientia te-

neatur; semper tamen sunt attente spectanda verba pœnæ, cui hæ particulæ adjunguntur, ut illud tantum gravamen intelligatur per leges ipso jure impositum, quod per talem vocem in propria significatione, vel secundum jus, vel secundum communem consuetudinem solet significari; ita enim debent pœnæ et rigores restringi, quæ animadversio postea exemplis melius explicabitur.

5. *Regula generalis.*—Primo igitur de pœnis exequendis per actionem ipsius rei sit regula generalis: solum ita imponi, quando per verba legis tam clare explicatur lata sententia statim obligans in conscientia, ut vitari non possit sine corruptione, vel magna extorsione verborum legis. Hanc assertionem sumo ex communi sententia doctorum quos cap. 5 retuli. Nam qui negant has pœnas posse imponi ipso facto, videntur loqui de potestate ordinaria (ut sic dicam) seu de ordinario jure; nam absolute fatentur in casu raro posse id fieri, unde a fortiori dicunt nunquam esse ita legem intelligendam, nisi quando omnino verba cogunt. Alii etiam aliarum opinionum auctores fatentur difficilius et rarius imponi has pœnas ipso facto, quam alias privativas, unde oportet ut clarissima verba requirant. Nam si in hoc genere pœnæ sic imponendo major est acerbitas ex genere suo, et ideo minor est illius usus, certe necessarium est ut talis modus puniendi omnino in lege declaretur, et alias non censeatur a legislatore intentus. Quando autem lex sufficienter declarat obligationem ad talem pœnam, sine dubio obligat, quia potestas non deest, ut probatum est. Supponimus autem legem esse ita moderatam, ut non contineat crudelitatem nec apertam injustitiam, et ideo regulariter tales pœnæ sunt pecuniariæ, et non de omnibus bonis, sed in quantitate moderata, aut tolerabili. Denique supponimus legem esse receptam, et non derogatam per consuetudinem contrariam quoad hanc partem, quod in omnibus legibus pœnalibus locum habet. Abrogari enim possunt per consuetudinem quoad pœnam, vel modum pœnæ, licet quoad reliqua observentur, ut notant Cajetan. in Sum., verb. *Excommunicatio*, cap. 75, et Nav., cap. 27, n. 130, et infra dicemus. Et ita in præsentem posset lex esse derogata quoad vim obligandi statim in conscientia ad pœnæ solutionem; quia consuetudo potest derogare legi in totum: ergo etiam in parte separabili ab aliis.

6. *Exempla regulæ prædictæ.*— Ut autem hæc regula melius intelligatur, faciliusque

possit ad usum applicari, nonnulla illius exempla afferre oportet. Primum sit de legibus præcipientibus actiones afflictivas corporis, ut est flagellatio, quam potest homo in seipsum, et sine peccato exercere. Huc etiam pertinet pœna exilii, quam potest in se quis exequi exeundo a loco prohibito, seu movendo, et agendo in seipsum, sine ullo peccato, vel indecentia. Ordinarie vero non solent cogi homines per solas leges ad hujusmodi actiones, licet non repugnet obligari. Ideoque in his maxime pœnis verum est verba debere esse luce clariora, ut talem obligationem inducant. Harum vero legum exempla non habemus in jure civili, vel canonico. In aliquibus autem religionibus dicuntur esse aliquæ regulæ pœnales, quæ, licet non obligent in conscientia absolute ad proximum opus quod injungunt, vel ad cavendum quod prohibent, obligant nihilominus ad aliquam pœnam, quam transgredientibus talem vel talem regulam imponunt. Quæ pœna talis esse debet, ut non excedat disciplinam religiosam, et communiter esse solet brevis aliqua oratio, et posset extendi ad moderatam flagellationem propriam, et secretam, vel etiam ad jejunium, ut infra dicam. Ut tamen intelligatur esse obligatio in conscientia ex vi legis, et ante præceptum superioris, oportet ut lex dicat: In virtute sanctæ obedientiæ, vel: Teneantur in conscientia, aut quid simile, juxta consuetudinem religionis.

7. *De pœnis pecuniariis.*—*Extraordinarius modus præcipiendi indicat rigorosior obligationem.*—Secundum exemplum esse potest de legibus imponentibus pecuniarias pœnas, in quibus facilius potest hæc obligatio imponi, quia ex genere suo leviores sunt, et sine decore vel infamia impleri possunt. Hujusmodi sunt aliquæ leges in regno Hispaniæ, quæ prohibent aliquid recipere quibusdam personis, et puniunt transgressores in quadruplo, addendo, *ut in conscientia, et sententia non expectata reddere teneantur*. Ita referunt Covar., Cord. et alii ex l. 2 Ordin. regal., tit. 9, l. 2, tit. 14, l. 4, tit. 15, l. 30, tit. 21, l. 15, ubi sic habetur: *In quibus pœnis ex nunc pro tunc eos condemnamus, ita ut in foro conscientiæ ad eas pœnas solvendas, etiam ante judicis sententiam teneantur*; quia vero non dicunt hæc leges, *ante omnem sententiam, vel absque alia declaratione*, dubitari potest an coartari possint ad sententiam condemnatoriam, et sufficienter exponi, ut ante sententiam condemnatoriam judicis oriatur hæc obligatio in conscientia, non vero ante sententiam declaratoriam, sed immediate

post illam; nam condemnatoria satis aperte ponitur per legem, non tamen videtur excludere necessitatem juridicæ declarationis. Sed nihilominus censeo ex vi illorum verborum induci dictam obligationem, nulla expectata sententia judicis etiam declaratoria, tum quia alias inutilis fuisset tot verborum multiplicatio et exaggeratio, unde ipsamet extraordinaria forma præcipiendi indicat satis extraordinariam, et magis rigorosam obligationem ad talem pœnam; tum etiam, quia cum dicit lex *ex nunc pro tunc*, particula illa *pro tunc*, non designat tempus post latam a judice sententiam declaratoriam criminis, de qua lex mentionem non fecerat, sed tempus commissi criminis, de quo lex fuerat locuta; tum denique (quod notandum est) quia illa particula *ante sententiam*, licet indefinita videatur, æquivalet universali in lege absolute loquente, quia ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, maxime quia illud verbum *ante* includit negationem sententiæ latæ a judice. Atque ita intelliguntur illæ leges a citatis auctoribus.

8. At vero Soto supra, ad 4, ausus est carpere aut reprehendere legislatorem civilem, eo quod usurpet verba illa *in conscientia*, quia non est, inquit, secularium principum de conscientia judicare, et in jure communi exemplum simile non invenitur, et fortasse ob eam rem tales leges usu receptæ non sunt. Sed certe excessit Soto, quia leges quæ magna consideratione conduntur, non possunt tam facile reprehendi; item quia princeps secularis potest obligare in conscientia, ut supra ostensum est; cur ergo peccat explicando in actu signato usum illius potestatis ad superanda subterfugia et tergiversationes hominum? Nec refert quod in jure communi non inveniat exemplum, quia non tenetur supremus rex formam præcipiendi sumere a communi jure, sed potest novam addere, si expedire judicet. Quod si illæ leges (ut fertur), usu, vel per posteriores leges, quoad hanc partem mutatæ sunt, non ideo fuit quia essent injustæ, sed quia vel hominum protervia prævaluit, vel experientia docuit aliud magis expedire. Et nihilominus in novissima compilatione legum Hispaniæ in l. 2, tit. 18, l. 4, extat lex quæ prohibet secretarios regios munera recipere sub pœna reddendi quadruplum, cum his circumstantiis: prima, ut jurent hanc pœnam solvere si in illam inciderint; secunda, ex nunc illa condemnantur; tertio, declaratur ut ad illam solvendam in conscientia teneantur, nulla expectata condemnatione. De qua lege etiam so-

let dubitari an sit recepta quoad hanc partem, seu abrogata per contrariam consuetudinem, et an possit in illa habere locum expositio, ut non excludat necessitatem sententiæ declaratoriae, et quidem hoc posterius valde probabile videtur; tum quia non dicit *ante sententiam*, absolute, sed *ante condemnationem*, seu *non expectata condemnationem*; tum etiam quia, licet dicat *ex nunc*, non addit *pro tunc*; et ita, licet lex ferat sententiam condemnatoriam, non designat tempus pro quo illam fert, nec excludit sententiam declaratoriam; tum denique quia etiam hoc modo tam juramentum, quam reliqua verba habent magnos effectus: nam ratione juramenti tenetur quis statim ac declaratur de crimine, solvere quadruplum sub pœna perjurii, nec potest occultare bona quibus potest solvere pœnam, imo nec potest negare quantitatem munerum quæ recepit, etiamsi in sententia non declaretur, sed tantum crimen recipiendi munera. Item ad hoc etiam obligat illa lex sua propria vi præter obligationem juramenti: imo ita obligat, ut facta declaratione delicti nullus inferior iudex possit illam minuere, qui est etiam magnus effectus illorum verborum. Et saltem hoc modo videtur mihi illa lex observanda, nec posse dici abrogata contraria consuetudine, quia nec talis consuetudo probari potest, nec tolerantia principis scientis illam.

9. *Ex Conc. Lat. et Motu Pii V teneri beneficiarios non recitantes restituere fructus correspondentes beneficiis pro rata.* — Tertium exemplum afferri solet ex Concil. Later. sub Leone X, et Motu quodam Pii V, ubi clerici beneficiarii non recitantes divinum officium fructus omnes omnium beneficiorum singulis diebus respondentes pro rata restituere obligantur in conscientia, statim, et absque alia declaratione, seu sententia. Ita enim esse illud præceptum, et pœnam in eo impositam intelligenda, late ostendi lib. 4 de Orat., cap. 29 et 30; sed nihilominus hoc exemplum non pertinet proprie et directe ad hanc regulam quam modo tractamus, quia illa pœna privativa potius est quam activa, ut sic dicam. Lex enim illa immediate impedit acquisitionem fructuum beneficii propter omissionem officii, quo posito impedimento ex natura rei sequitur obligatio respectu fructuum, quia nemo potest retinere sibi quod suum non est. Et ita interpretantur omnes illud præceptum, et colligitur aperte ex verbis concilii, tum ibi: *Beneficiorum suorum fructus suos non faciat*; tum maxime ibi: *Tanquam injuste perceptos erogare*

teneatur. Illud ergo prius factum est virtute illius legis, secundum autem sequitur ex vi justitiæ, non quia per se et immediate in pœnam impositum sit.

10. Dices: interdum ex vi illius legis, beneficiarius tenetur se spoliare fructibus jam perceptis, et quos vere fecerat suos: ut si quis grossam beneficii acquisierit et receperit, jure illam accepit, et fecit suam; et nihilominus, si postea recitare desinat aliquibus anni diebus, tenetur partem grossæ illis diebus pro rata respondentem restituere, juxta declarationem aperte factam a Pio V: ergo nascitur hæc obligatio immediate ex pœnatione legis, non ex alia obligatione justitiæ. Sed hoc obstat, nam hæc obligatio restituendi partem illam ex eodem fonte et eodem modo nascitur. Cum enim expresse concilium dicat, *fructus suos non faciat, sed eos tanquam injuste perceptos pro rata restituere teneatur*, et Pius V non mutet nec augeat hanc pœnam, sed tantum ratam illam declaret, non possumus nos ad aliquam restitutionem obligare ex vi illius legis, nisi eodem modo et titulo. Dico ergo, ex vi illius legis factum esse, ut in dicto casu non percipiat fructus omnes grossæ, nisi sub conditione et onere non omittendi peccaminose divinum officium. Unde, si tunc recepisset grossam totam cum animo non recitandi decem diebus, injuste recepisset, suamque non fecisset partem illam, repugnante lege concilii. Quando ergo bono animo et proposito totam recipit, quasi anticipata solutione, suam quidem facit, non tamen omnino plene et absolute, sed sub modo et conditione tali ut illa non impleta amittatur dominium, ex vi legis quæ illud a principio infirmavit, ut sic dicam, et fecit pendens a futuro eventu, qui effectus legis privativus etiam fuit, et ex illo nascitur postea ex natura rei obligatio restituendi.

11. Quamvis autem hæc vera sint, nihilominus ex illa lege sumitur probabilis confirmatio dictæ regulæ, nam sicut lex humana imponit ipso facto pœnam privativam, ex qua necessario sequitur obligatio ad actionem pœnalem, ita potest obligare ad similem actionem pœnalem immediate. Colligitur etiam ex illis decretis, ut lex obliget per se ad actionem pœnalem, sive mediate, sive immediate, non oportere ut semper expresse declaret formalibus verbis obligationem in conscientia ante omnem sententiam, sed satis esse ut id explicet per aliquem effectum, qui subsistere non possit sine tali obligatione, vel quia necessario illam inferat, sicut ibi, ex effectu impe-

diendi acquisitionem domini, sequitur obligatio restituendi. Estque simile huic exemplum in Conc. Trid., sess. 23, c. 1 de Reform., ubi de beneficiario non residente modo ibi præscripto dicitur: *Statuit sancta synodus, eum pro rata temporis absentis fructus suos non facere, nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos omnes sibi detinere posse, etc.*

12. *Extensio prædictæ regulæ ad pœnas quæ proxime privant actione humana, ex qua sequitur afflictio corporis.* — Atque ex dictis in hoc tertio exemplo, intelligi potest hanc regulam positam de pœnis consistentibus directe in actione hominis, cum proportionem applicandam esse ad pœnas quæ proxime privant actione humana, ex qua privatione sequitur pœnalis afflictio corporis; nam hæc pœnæ, ut supra dixi, moraliter æquivalent illis quæ in actione consistunt, et ideo eadem doctrina ad illas est applicanda. Exemplum est in pœna jejunii, quæ non tam agendo, quam carento, seu abstinendo impletur. Hæc vero non tam est pœna civilis quam canonica; et nihilominus non invenio eam ipso jure impositam in jure canonico. Nam licet Cord., d. q. 36, ad hoc alleget, c. *Quicumque*, 6, q. 1, et c. *Ut mensura* de Empti. et vendit., et c. *Accepisti*, de Sponsa duorum; in his et similibus juribus nullum est verbum indicans talem obligationem, vel sententiam latam; solum enim dicitur, *ut contrahens cum duabus, et perjurus, et defraudans justam mensuram, quadraginta dies in pane et aqua peniteat*; quæ verba non obligant statim ad illam pœnitentiam agendam, donec imponatur, ut de perjurio explicui l. 4 Juram., c. ult., in fine; et eadem ratio est de reliquis. Igitur in jure communi non habemus hujus rei exemplum; tamen in regulis religiosis posset facile reperiri, in quibus servanda sunt quæ supra de aliis actionibus pœnalibus diximus.

13. *De pœna famis usque ad mortem.* — Aliud exemplum hujus pœnæ est de fame, et carentia cibi sustinenda usque ad mortem; hanc enim pœnam interdum leges imponunt: tam acerba autem est, ut non possit ipso facto imponi. Imo etiam credo nec per sententiam iudicis obligari hominem in conscientia ad illam implendam, si comedere possit. Solet autem quæstio esse an tunc possit non comedere, et sinere se mori, si facultas suppetat comedendi, quæ ad materiam de homicidio spectat., 2, 2, q. 64. Aliud denique exemplum est de pœna permanendi in carcere, vel aliquo loco; nam

illa etiam sustinetur per privationem actionis, scilicet, non fugiendo, et hæc etiam non solet imponi per legem, sed per mandatum hominis; de quo quando ponitur in solam pœnam, vel in ordine ad solam pœnationem, dubium est an possit obligare in conscientia, de quo alias. Nam quod ad nos attinet, leges per se ad hoc non obligant in conscientia, maxime quando grave damnum inde timetur; absolute enim existimo non esse in usu tales leges, et ideo nihil amplius de illis in præsentem dicere necesse est. Nam quæ tractari solent de justa pœnatione rei fugientis e carcere in 2. 2 habent proprium locum, q. 69, art. 4.

CAPUT VIII.

LEX IMPONENS PŒNAM PRIVATIVAM IPSO FACTO, QUANDO OBLIGET IN CONSCIENTIA AD EXECUTIONEM EJUS ANTE SENTENTIAM.

1. *Quoties in canone censuram ferente additur, ipso jure, vel ipso facto, aut quid simile, esse canonem late sententiæ.* — Venio ad pœnas privativas (ut communiter appellantur) quæ per ipsam legem immediate fieri possunt, quas in tres classes distinguo. In prima pono censuras; in secunda privationes quasdam, quæ non consequuntur suum plenum effectum sine actione hominis, ut sunt privatio beneficii acquisiti, vel priorum bonorum; in tertia constituo quasdam privationes, quæ per legem solam integre fiunt, et non requirunt per se aliquam actionem hominis, nec ad illam obligant, sed solum ad abstinendum ab aliqua receptione, vel actione, ut inhabilitas ad matrimonium, ad beneficium, ad ferendum suffragium, et similia. Et in hoc tertio ordine posset comprehendi irregularitas; illam vero omitto, quia, ut supra dixi, irregularitas talis pœna est, ut nunquam nisi ipso facto incurratur, et ideo quomodocumque feratur, ipso jure imponi censetur, et incurri ante sententiam declaratoriam, nisi necessaria sit, ut infamia compleatur, ut in propria materia latius dictum est. De censuris etiam in particulari diximus t. 5, in 3 p., disp. 3, sect. 3, ubi generaliter diximus, inter omnes pœnas privativas censuras esse, quæ certius et facilius incurruntur quantum ad conscientiam ipsius delinquentis ipso facto et ante omnem sententiam declaratoriam criminis; ideoque quoties in canone censuram ferente additur *ipso jure*, vel *ipso facto*, aut quid simile, esse canonem late sententiæ. Quæ est communis doctrina fere sine